

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากประวัติการศึกษาอันยาวนานของประเทศไทย การประถมศึกษาเป็นภารกิจสำคัญประการหนึ่งของรัฐ ที่มุ่งจักประสบการณ์ใหญ่ที่อยู่ในวัยเรียนได้มีความรู้ความสามารถพื้นฐานและมีคุณสมบัติต่างๆตามความต้องการของรัฐและสังคม ซึ่งแตกต่างกันออกไปตามกาลสมัย ทั้งนี้ เป็นไปตามนโยบายในการบริหารประเทศและแนวความคิดความเชื่อ ของกลุ่มคนที่เกี่ยวข้อง การจัดการประถมศึกษาอย่างเป็นแบบแผน ใดเริ่มมีขึ้นตั้งแต่รัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งมีพระราชประสงค์จะจัดการศึกษา เพื่อช่วยราษฎร จนได้พัฒนาเป็นการประถมศึกษาในรูปของการศึกษาภาคบังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา พ.ศ. 2464 ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว การจัดการศึกษาในระยะที่ประเทศไทยอยู่ภายใต้การปกครองระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชจึงมีจุดมุ่งหมายและการจัดดำเนินการ เป็นไปตามพระราชประสงค์ และขึ้นกับพระปรีชาสามารถของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและเสนาบดีข้าราชการสำนักที่มีความสามารถในขณะนั้น

นับแต่ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตย เมื่อ พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ประเทศไทยได้ใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเป็นกฎหมายแม่บทในการปกครองประเทศ สภาพการณ์ทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง รวมทั้งบุคคลผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการประถมศึกษาได้ผันผวน เปลี่ยนไปเป็นลำดับ แต่รัฐยังคงให้ความสำคัญของการประถมศึกษา ในฐานะที่เป็นการศึกษาภาคบังคับ ข้อความที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญการปกครองแผ่นดินสยามชั่วคราว พ.ศ. 2475 ที่ว่า "ดราษฎรทั่วประเทศสอยไลวิชาประถมศึกษาได้เป็นจำนวน เกินกว่าครึ่ง แต่อย่างช้าคงไม่เกิน 10 ปี นับแต่วันใช้รัฐธรรมนูญนี้ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นผู้

ราษฎรได้เลือกตั้งขึ้นเองทั้งสิ้น" ¹ และการมุ่งขยายการศึกษาภาคบังคับในคำ
แถลงนโยบายของรัฐบาลแทบทุกสมัยยอมเป็นประจักษ์พยานถึงความสำคัญอันได้
เป็นอย่างดี

ย้อนไปในอดีต เจ้าพระยาธรรมศักดิ์มนตรี เสนาบดีกระทรวงธรรม-
การในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ผู้มีบทบาทอย่างมากต่อการ
เริ่มใช้พระราชบัญญัติประถมศึกษาโลกกล่าวว่า "การจัดการศึกษาสำหรับหมคนะถึง
จะจัดให้สูงสุดเพียงใด ก็ไม่ใช่กำลังอันแท้จริงของชาติ บรรานิง กวีผู้ขึ้นชื่อได้
กล่าวว่า"อย่าเพียรสร้างแต่ยักษ์และ เทวดา จงพยายามยกคนทั้งชาติให้สูงขึ้นพร้อม
กันเถิด" ² แมแต่สหรัฐอเมริกา ทัมัส เจฟเฟอร์สัน (Thomas
Jefferson) ผู้เคยเป็นประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกายังได้เคยกล่าว
ไว้ว่า

...ถ้าหากจะตอง เลือกว่าระหว่างการศึกษาชั้นประถมศึกษาและการ
ศึกษาชั้นมหาวิทยาลัยแล้ว ก็เห็นจะตองลามือจากเรื่องมหาวิทยาลัยและ
หันไปเร่งมือทางการศึกษาชั้นประถมศึกษา เพราะว่าการจัดการศึกษา
เพื่อช่วยในประ เทศจ รุ โลง อยู่ใดก็ควรจะช่วนบำรุงชนหมู่น้อยในหมู่มาก
และถึงคนหมู่มากให้โรความร ุ การปลอยให้ฝูงชนส่วนน้อยมมายอยู่
นั้น เป็นอันครายอย่างใหญ่หลวงต่อความ เป็นชาติ...³

---

¹สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, นโยบายการศึกษาของ
ประเทศไทย (กรุง เทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ,
2524), หน้า 15.

²กระทรวงศึกษาธิการ. ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ (พระนคร:
โรงพิมพ์คุรุสภา, 2507), หน้า 270 - 275.

³กมลกาญจน์ เกษไสว, "ความหมายของปรัชญาทางการศึกษา,"
ศูนย์ศึกษา (ตุลาคม 2500): 33 อ้างจาก Thomas Jefferson and
Cabell, J.C., Early History Of Virginia. Randolph, Richmond,
1856.

เมื่อการประถมศึกษาที่มีความสำคัญมากครั้งนี้ รัฐจึงไ้มุ่งขยายการศึกษา และปรับปรุงคุณภาพ เป็นลำดับมา แต่จากผลการวิจัยของหน่วยงานของรัฐและบุคคลทั่วไป กลับได้ข้อค้นพบที่อาจกล่าวได้ว่า การประถมศึกษาของไทยยังไม่มีคุณภาพและสัมฤทธิ์ผล เท่าที่ควร เพราะแม้จะประสบความสำเร็จในการขยายการศึกษาภาคบังคับ โดยสามารถให้กฎหมายบังคับให้ราษฎรส่งบุตรหลาน เข้าเรียนถึงชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้ทั่วราชอาณาจักร แต่ก็ไม่สามารถขยายการศึกษาให้สูงขึ้นอีก 3 ปี ได้ทั่วถึงตามต้องการ นอกจากนั้นยังพบว่า การจัดการประถมศึกษาของไทยยังอยู่ในระยะของการแสวงหาจุดมุ่งหมายและวิธีการที่ดีที่สุดที่เหมาะสมกับสภาพ เศรษฐกิจและสังคมของบ้านเมือง¹ ในคานจุดมุ่งหมาย เมื่อพิจารณาจากหลักสูตรพบว่า นับแต่ใช้หลักสูตรฉบับแรกจนถึงฉบับ พ.ศ. 2503 ยังไม่มีหลักสูตรฉบับใดวางจุดมุ่งหมายไว้ชัดเจน เพราะมักวางไว้ปะปนกับวิธีการสอน ทำให้ขาดความสมบูรณ์ถูกต้อง² นอกจากนั้นจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ. 2503 ยังกว้างขวาง ไม่สอดคล้องสัมพันธ์กับ เนื้อหาที่สอน เป็นส่วนใหญ่³ เมื่อเป็นดังนี้จึง เป็นปัญหาว่า การวางจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาของไทยได้กำหนดไว้ชัดเจน สอดคล้องกับสภาพทางสังคม เศรษฐกิจและลักษณะของคนไทยหรือไม่มากนัก เพียงใด

มโนทัศน์และความเข้าใจของประชาชนและผู้มีส่วน เกี่ยวข้องกับการประถมศึกษา ย่อมมีความสำคัญต่อคุณภาพและการจัดการประถมศึกษา จากการวิจัยของแสวง นิ่มนอย พบว่าชาวชนบทประมาณร้อยละ 94 มองเห็นความสำคัญของการประถมศึกษาและเห็นว่าจุดมุ่งหมายที่สำคัญของการประถมศึกษาคือ การให้เด็กเรียนมี

¹กมล สุคประเสริฐ, "สัมฤทธิ์ผลของการจัดการศึกษาภาคบังคับ," วารสารการวิจัยทางการศึกษา 3(2516) : 18-27.

²ลัดดา สุวรรณกุล, "พัฒนาการของหลักสูตรประถมศึกษาและมัธยมศึกษาในประเทศไทย," (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518).

³สถาบันระหว่างชาติสำหรับการค้นคว้า เรื่อง เด็กและกรมสามัญศึกษา, การวิจัยหลักสูตรประถมศึกษาตอนต้น (พระนคร. โรงพิมพ์คุรุสภา, 2509), หน้า 22.

ความรู้ในวิชาทักษะ เพื่อเป็นพื้นฐานในการค้นหาความรู้ใหม่ที่มีความประพัตติที่มีสุขภาพสมบูรณ์ มีกิจนิสัยที่ดี มีทัศนคติและยอมรับค่านิยมที่ดีของสังคม นอกจากนี้ยังมีความสามารถออกไปประกอบอาชีพได้ โดยสามารถปรับตัวให้เข้ากับสิ่งแวดล้อมทั้งทางธรรมชาติและทางสังคม¹ ส่วนครูประถมศึกษาและครูในสถาบันฝึกหัดครู มีความเห็นว่า จุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาควรแบ่งออกเป็น 4 ประการคือ กานความรู้ สังคม ส่วนตัวและกานอาชีพ โดยครูประถมศึกษาและครูในสถาบันฝึกหัดครูมีความเห็นตรงกันว่า การจัดการประถมศึกษาควร เน้นความรู้หรือพุทธิศึกษามากที่สุด แต่เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของครูเหล่านี้ตามเพศ อายุและภาคภูมิศาสตร์ แล้วพบว่า ครูประถมศึกษาเพศชาย ครูในสถาบันฝึกหัดครูเพศชาย ครูที่มีอายุสูงกว่า 31 ปีและครูประถมศึกษาในภาคเหนือกับครูในสถาบันฝึกหัดครูที่ตั้งอยู่ในภาคอื่นๆที่มีชภาคเหนือ มีความเห็นว่า ควรให้ความรู้ทั้งกานพุทธิศึกษาและพลศึกษา เมื่อจัดอันดับจุดมุ่งหมายแล้วพบว่า ครูส่วนใหญ่เห็นว่าควร เน้นให้เด็กมีความรู้พื้นฐานในมาก รองลงมาควร เน้นในกานการแก้ปัญหา ความสัมพันธ์กับยูโลกซิก ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนและชาติบ้านเมือง การเตรียมตัวทางอาชีพ งานในครอบครัวและสุขภาพอนามัยตามลำดับ²

จากขอคนพบกักล่าวข้างกนไค้ให้ เห็นถึงความสำคัญของพุทธิศึกษาในการประถมศึกษาของไทย เป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องกับความพยายามของหลายหน่วยงานที่ไค้วิจัยเกี่ยวกับสัมฤทธิผลของผูเรียน ซึ่งพบว่า นักเรียนที่จบชั้นประถมปีที่ 4 ยังมีผลสัมฤทธิ์ไม่เป็นที่น่าพอใจ โดยเฉพาะในกานคณิตศาสตร์ การเขียนสะกดคำ

¹แสวง นิ่มน้อย, "มโนทัศน์ของชาวชนบท เกี่ยวกับการประถมศึกษา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511).

²ประยูร อาษานาม, "การศึกษาความคิดเห็นของครูประถมศึกษาและครูในสถาบันฝึกหัดครู เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษา" (วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511).

เรียงความ วิทยาศาสตร์และภูมิศาสตร์¹ นักเรียนที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 มีความสามารถและผลสัมฤทธิ์ทางถาวร เรียนภาษาไทย คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ต่ำกว่าเกณฑ์มาตรฐานถึงร้อยละ 63, 43 และ 55 ตามลำดับ² นอกจากนั้นยังพบว่าผลสัมฤทธิ์ในการ เรียนภาษาไทยและคณิตศาสตร์ของ เด็กในโรงเรียนต่างประเภท ต่างภาคภูมิศาสตร์จะมีความเหลื่อมล้ำและไม่เสมอภาค โดยโรงเรียนราษฎร์และโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาไค้คะแนนสูงที่สุด ไม่ว่าจะ เป็นคะแนนเฉลี่ยรวมทุกภาคหรือคะแนนเฉลี่ยในแต่ละภาค ส่วนนักเรียนในโรงเรียนของ องค์การบริหารส่วนจังหวัดและโรงเรียนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือจะไค้คะแนนต่ำสุด³

นอกจากผลการวิจัยดังกล่าวแล้วยังมีผลการวิจัยอื่นอีกมาก ที่โน้มเอียงไปในทางให้ความสำคัญแก่พุทธิศึกษาหรือการอ่านออกเขียนได้ เช่น การวิจัยเรื่องสภาพการเรียนรูของ ผู้จบชั้นประถมศึกษาปีที่สี่ ของฝ่ายสน เทศการประถมศึกษา กองการประถมศึกษา ซึ่งทำการวิจัยใน พ.ศ. 2512 พบว่า ผู้ที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่สี่ ไปแล้วมีความรู้ความสามารถในการอ่าน เขียนและทำเลขในระดับที่นำไปใช้ในชีวิิตประจำวันไค้ร้อยละ 67 และผู้ที่จบในระยะ 1-3 ปี สภาพการเรียนรูจะค่อนข้างต่ำไค้ความรูจะลดลง

¹สถาบันระหว่างชาติสำหรับการคนควา เรื่อง เด็กและกรมสามัญศึกษา, การวิจัยหลักสูตรประถมศึกษาตอนต้น, หน้า 29.

²กรมสามัญศึกษา, รายงานการวิจัยผลสัมฤทธิ์ในการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หนึ่ง เมื่อเทียบกับหลักสูตร (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2511), หน้า 30.

³สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, รายงานการวิจัยประสิทธิภาพโรงเรียนประถมศึกษา . ความเสมอภาคของโอกาสทางการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ไทยแบบเรียน, 2518).

จากระดับที่เคยเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่ 4¹ นอกจากนั้นหน่วยงานการประถมศึกษา
ระดับจังหวัดยังได้ทำการวิจัยในเรื่องสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนควบคู่กัน
เช่น เรื่องผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ของจังหวัดอุดรธานี²
ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนคณิตศาสตร์และภาษาไทยของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการ
ศึกษา 2522 ในโรงเรียนสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดชลบุรี³ และการเปรียบเทียบ
เทียบความสามารถระหว่างนักเรียนจังหวัดสระบุรีกับนักเรียนทั่วประเทศในหมวดวิชา
ภาษาไทยและคณิตศาสตร์ ระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2519 และ 2520 ของ
หน่วยศึกษานิเทศก์ จังหวัดสระบุรี⁴ เป็นต้น

ผลการวิจัยข้างต้นชี้ให้เห็นได้พอสมควรว่า หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการ
ประถมศึกษา ใฝ่ใจในความสนใจในค่านพหุศึกษาหรือการอ่านออกเขียนได้เป็นสำคัญ
ชี้แนะจะสอดคล้องกับมโนทัศน์ของชาวชนบทและครูที่เกี่ยวข้องกับการประถมศึกษา แต่
ก็ไม่อาจสรุปได้อย่างชัดเจนแน่นอนว่า จุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาที่สำคัญคือการ
พัฒนาผู้เรียนทางค่านพหุศึกษา เพื่อให้อ่านออก เขียนได้และคิดเลข เป็นเท่านั้น
เพราะถ้าเป็นเช่นนั้น การจัดการประถมศึกษาในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ก็ย่อมคอยใน
ค่านคุณภาพ เพราะไม่อาจจัดดำเนินการให้สนองต่อจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ เมื่อเป็นเช่นนี้จึง
เกิดปัญหาที่น่าพิจารณาว่า แท้จริงแล้วการพัฒนาทางค่านพหุศึกษาโดยเน้นในเรื่องการ
อ่านออกเขียนได้ จะยังคงเป็นจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาที่เหมาะสมกับสังคมไทย
หรือไม่ ชาวชนบทและครูที่มีความเข้าใจในจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษา เช่นนั้น

¹สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ผลงานวิจัยทางการศึกษา
(กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญผล, 2524), หน้า 80-82.

²สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ผลงานวิจัยทางการศึกษา
(เล่ม 1.) (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญผล, 2524), หน้า 2-130 - 2-131.

³เรื่องเดียวกัน, หน้า 2-146 - 2-147.

⁴สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, ผลงานวิจัยทางการศึกษา,
หน้า 60-63.

แท้จริงแล้ว เขามีความต้องการ เช่นนั้นหรือไม่ ในเรื่องนี้ ไททूरย์ สินลาร์คัน ได้ให้ข้อคิด
ว่า

ข้อค้นพบที่แสดงถึงความผิดพลาดทางการศึกษาอีกประการหนึ่งคือ การจัดการศึกษาที่ไม่เหมาะสมและไม่สอดคล้องกับชีวิตจริงส่วนใหญ่ของคนไทยเรา เพราะจากผลการวิจัยของสถาบันแพทยศาสตร์สำหรับภาคราชการ เรื่อง เด็กที่จังหวัดอุดรธานีและ เชียงใหม่ ปรากฏว่าอุปสรรคส่วนใหญ่ของภาครัฐใหม่ตรี เรียนแคชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 แล้วให้ฝึกหัดอะไรหรือประกอบอาชีพอื่น ๆ แครครที่สอนกันอยู่ในโรงเรียน เน้นจุดมุ่งหมายในคานอาชีพเป็นอันดับที่ 10 ขึ้นไป ในจำนวนจุดมุ่งหมายทั้งสิ้น 16 ประการ (จากผลการวิจัยของ ประยร อาษานาม - ผู้วิจัย) จึงไม่น่าแปลกใจเลยที่ความรุดและทักษะในเรื่องอาชีพและการปรับปรุงคานอาชีพของ เกษตรกรไทยในอนาคตจะเป็นอย่างไร ปัจจุบันก็เป็นเช่นนั้น ¹

นอกจากปัญหาเกี่ยวกับความสำคัญของการประถมศึกษา ปัญหาในเรื่องมโนทัศน์และความเข้าใจของผู้เกี่ยวข้อง และปัญหาที่เกิดจากผลการวิจัยดังกล่าวแล้ว ปัญหาเกี่ยวกับทฤษฎีของการกำหนดจุดมุ่งหมายก็เป็นประเด็นหนึ่งที่นำมาพิจารณาเพื่อศึกษาเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาของไทย

ในทางทฤษฎี จุดมุ่งหมายของการศึกษา เป็นสิ่งที่กำหนดขึ้น เพื่อเป็นแนวทางในการจัดการศึกษา ² หรือเป็นหลักเกณฑ์ ขอบตกลง ระหว่างผู้บริหารกับผู้ดำเนินการ คือครูต่อการศึกษาใหญ่ เรียนได้รับประโยชน์ในการ เรียน เพื่อใหญ่เรียน เจริญ อองาม เป็น

¹ ไททूरย์ สินลาร์คัน, "งานวิจัย การศึกษาความคิดเห็นของครูในสถาบันฝึกหัดครู เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษา," ศูนย์ศึกษา 18 (มกราคม-กันยายน 2515): 114-117.

² วิไลวรรณ วิทวิโรจน์, การประถมศึกษา (กรุงเทพมหานคร: มิตรสยาม, 2522), หน้า 4.

กำลังในการพัฒนาสังคม เศรษฐกิจและก่อให้เกิดความมั่นคงแก่ชาติ¹ การวางจุดมุ่งหมายของการศึกษาสามารถวางได้หลายระดับ คือจุดมุ่งหมายระดับชาติ จุดมุ่งหมายตามระดับการศึกษา จุดมุ่งหมายในหลักสูตร จุดมุ่งหมายระดับมหาวิทยาลัยและจุดมุ่งหมายในการจัดการเรียนการสอน² ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นจุดมุ่งหมายในระดับใดก็ตาม ก็มักแบ่งจุดมุ่งหมายให้ครอบคลุมพฤติกรรมของมนุษย์โดยอาศัยทฤษฎีการจำแนกจุดมุ่งหมายของ เบนจามิน เอส บลูม (Benjamin S. Bloom) และ เดวิด อาร์ แครทโฮล (David R. Krathwohl) คือ

1. พุทธิพิสัย (Cognitive Domain) เป็นจุดมุ่งหมายเกี่ยวกับการเรียนรู้ทางด้านความรู้ ความคิดและการแก้ปัญหาโดยอาศัยสติปัญญา
2. จิตพิสัย (Affective Domain) เป็นจุดมุ่งหมายที่เกี่ยวกับทัศนคติ ค่านิยม ความสนใจและความซาบซึ้ง
3. ทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) เป็นจุดมุ่งหมายทางด้านทักษะ การเคลื่อนไหวและการใช้อวัยวะตลอดจนกล้ามเนื้อต่างๆของร่างกาย เพื่อทำงานจนเกิดความชำนาญ

ในการกำหนดจุดมุ่งหมาย จะต้องกำหนดขึ้นโดยอาศัยสภาพพื้นฐานที่สำคัญคือ

1. พื้นฐานทางปรัชญา ซึ่งเป็นความเชื่อ แนวความคิด ค่านิยมหรืออุดมการณ์ในการจัดการศึกษา⁴ จุดมุ่งหมายของประเทศต่างๆจะแตกต่างกันออกไปตาม

¹ สุทิน เนียมพลับ, การประถมศึกษาและการศึกษาประชาบาล (ราชบุรี: วิศวกรรมพิมพ์, 2522), หน้า 24.

² สุมิตร คุณานุกร, หลักสูตรและการสอน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2523), หน้า 42-46.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 47-56.

⁴ วิชัย ราษฎร์ศิริ, หลักสูตรและแบบเรียนประถมศึกษา (กรุงเทพมหานคร: ไทยวัฒนาพานิช, 2522), หน้า 22.

ปรัชญาการศึกษาซึ่งประยุกต์มาจากปรัชญาชีวิตของคนในประเทศนั้น ปรัชญาจะช่วยให้มองเห็นอย่างกระจ่างถึงลักษณะของคนที่จะเป็นพลเมืองอันเหมาะสมกับประเทศ จะตอบปัญหาในการกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาว่าควรเป็นไปเพื่อสาระใดเป็นสำคัญ เช่นควรเป็นไปเพื่อพัฒนาเอกบุคคคล เพื่อความสุขและความดีของสังคม เพื่อประโยชน์ไซสอยหรือเพื่อศิลปะ เพื่อพัฒนาคุณธรรมหรือภูมิปัญญา¹

2. พื้นฐานทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรมที่ต่างกัน ย่อมเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้การกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาของแต่ละชุมชนและประเทศแตกต่างกัน เพราะสภาพทางสังคม ฐานะทางเศรษฐกิจ เหตุการณ์และสภาพการเมืองการปกครอง ตลอดจนพื้นฐานทางวัฒนธรรมย่อมก่อให้เกิดสภาพชีวิต ค่านิยม ความเชื่อถือ ตลอดจนความต้องการที่ต่างกัน

3. พื้นฐานทางจิตวิทยาและพัฒนาการของผู้เรียน จากการศึกษาของนักจิตวิทยาพบว่า มนุษย์จะมีพัฒนาการที่แตกต่างกันตามวัยและองค์ประกอบอื่นๆ ดังนั้นในการจัดการศึกษา จึงควรวางจุดมุ่งหมายให้เหมาะสมกับพัฒนาการของผู้เรียนและสอดคล้องกับทฤษฎีที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับความสามารถในการเรียนรู้ของผู้เรียน ซึ่งในปัจจุบันพบว่า เมื่อคนเราเกิดการเรียนรู้ ก็จะมีการพัฒนาทั้งทางสติปัญญา ความรู้ อารมณ์ และบุคลิกภาพควบคู่กันไป ไม่ใช่พัฒนาเป็นส่วนๆตามแนวคิดเดิม ดังนั้นการกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาจึงต้องเปลี่ยนไป เพื่อพัฒนาบุคคลไปทุกด้านพร้อมๆกัน²

4. พื้นฐานทางวิทยาการและเทคโนโลยี ซึ่งเปลี่ยนแปลงไปในลักษณะที่แปลกใหม่และเพิ่มมากขึ้น ทำให้การเลือกสรรเนื้อหาวิชาความรู้ที่จะให้ผู้เรียนเรียน มีความซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งเกี่ยวพันกับการกำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาว่าจะให้ผู้เรียนรู้อะไร ทำอะไรได้ เพื่ออะไร

¹วารินทร์ ลินสูงสุค, การศึกษากับปรัชญา (กรุงเทพมหานคร: พีระพัฒนา, 2520), หน้า 212-213.

²สมิทร คุณานุกร, หลักสูตรและการสอน, หน้า 13.

จากความรู้ทางทฤษฎีที่เกี่ยวกับระดับของจุดมุ่งหมาย การจำแนกจุดมุ่งหมายถึงกล่าวข้างต้น ทำให้เกิดปัญหาที่น่าสนใจคือ การพิจารณา เกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาของไทย ควรพิจารณาจากจุดมุ่งหมายในระดับใด การประถมศึกษาของไทยมีจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ เป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ ที่ไหนและมีใจความว่าอย่างไร และการกำหนดจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาของไทยมาจากปัจจัยพื้นฐานอะไรบ้าง

โดยที่การประถมศึกษา เป็นภารกิจที่สำคัญของ รัฐบาลและคนในชาติ ในอันที่จะยกระดับสติปัญญา ความคิด ทศนคติและความสามารถพื้นฐาน เพื่อการมีชีวิตที่ดี เป็นประโยชน์ต่อตนเอง ต่อการอยู่รวม คึกคอกสัมพันธ์และการปกครอง แต่จากปัญหาที่ได้จากผลการวิจัยที่ชี้ให้เห็นถึงความบกพร่องบางประการของการประถมศึกษา ในด้านที่เกี่ยวกับคุณภาพและความไม่กระจ่างชัดของจุดมุ่งหมาย ความเข้าใจของประชาชนและผู้เกี่ยวข้องกับการประถมศึกษาตลอดจนประเด็นปัญหาที่เกิดจากความรู้ทางทฤษฎีเกี่ยวกับจุดมุ่งหมายของการศึกษา ทำให้ผู้วิจัยเกิดความสนใจที่จะหาความกระจ่างในปัญหา เหล่านี้คือ

1. จุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาของไทย เขียนไว้ เป็นลายลักษณ์อักษรหรือไม่ อย่างไร

2. นับแต่เปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยใน พ.ศ. 2475 เป็นต้นมา ได้มีเอกสารที่กล่าวถึงสาระสำคัญของการศึกษาหลายรูปแบบได้แก่ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย คำแถลงนโยบายของรัฐบาล แผนการศึกษา พระราชบัญญัติประถมศึกษาและหลักสูตรประถมศึกษา เมื่อมีเอกสารที่เกี่ยวข้องหลายรูปแบบ เช่นนี้ เอกสารแต่ละฉบับได้กล่าวถึงจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาหรือไม่ จุดมุ่งหมายของการศึกษาและการประถมศึกษาใน เอกสารดังกล่าวมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันเพียงใด

3. มีปัจจัยอะไรบ้างที่เป็นพื้นฐานในการกำหนดจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษา เพราะจากการพิจารณาสภาพการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและการเมืองภายหลัง เหตุการณ์ 14 ตุลาคม พ.ศ. 2516 ซึ่งได้กระตุ้นให้นักเรียน นิสิต นักศึกษาและประชาชน เกิดความตื่นตัวในเรื่องประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมในการปกครอง

ประเทศอย่างที่ไม่เคยมีมาก่อน แต่การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ในขณะที่การศึกษา
 มีโคปุพื้นฐานที่มั่นคงให้เกิดความเข้าใจในระบบประชาธิปไตยมาก่อน ทำให้เกิดการ
 ไขสิทธิ เสรีภาพและความเป็นประชาธิปไตยอย่างไม่ถูกต้อง ไม่เหมาะสม จนเป็น
 เหตุหนึ่งของการจลาจลในวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ.2519 เหตุการณ์เหล่านี้มีส่วนกระตุ้น
 ให้มีการศึกษา เกิดความตื่นตัวและ เล็ง เห็นความจำเป็นที่จะคงกำหนดจุดหมาย
 ของการศึกษาให้สอดคล้องกับสภาพสังคม เศรษฐกิจและการเมืองของเรา¹ จึง
 ใ้มีการกำหนดจุดหมายให้คนไทยมีความเข้าใจและกระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วมใน
 การปกครองประเทศ โดยปลูกฝังให้มีความรับผิดชอบ รู้จักเคารพในสิทธิ หน้าที่ของ
 ตนเอง และผู้อื่น ต่อมาระเบียบวินัย รู้จักปฏิบัติตามกฎหมาย รู้จักแก้ไขข้อขัดแย้งด้วย
 สติปัญญา โดยสันติวิธี ซึ่งจุดหมายเหล่านี้ไม่เคยกำหนดในแผนการศึกษาฉบับใดมา
 ก่อน นอกจากนั้นในหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521 ยังได้กำหนดจุดหมายที่สอดคล้อง
 คลองกันคือ ให้เด็กไทยเป็นบุรุษจักคิด วิจาร์ณ คัดสินใจอย่างมีเหตุผล มีวินัย รุกกฎหมาย
 และรู้จักแก้ปัญหาโดยสันติวิธี จากสภาพดังกล่าว ใ้ชี้ให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงทาง
 สังคมและการเมือง เป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดจุดหมายและการประถมศึกษา
 ในระหว่าง พ.ศ.2516-2521 ดังนั้นการกำหนดจุดหมายของการประถมศึกษาใน
 สมัยอื่นๆนอก เหนือจากนี้ก็น่าจะมีปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดจุดหมายด้วย เช่นกัน

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาวิวัฒนาการของจุดหมายของการประถมศึกษา ภายหลัง
 การเปลี่ยนแปลงการปกครอง
2. เพื่อวิเคราะห์ถึงความสอดคล้องของจุดหมายของการประถมศึกษา
 โดยพิจารณาจากจุดหมายในรัฐธรรมนูญ นโยบายการศึกษาของรัฐบาล แผนการ
 ศึกษา พระราชบัญญัติประถมศึกษาและหลักสูตรประถมศึกษา

¹ สัมภาษณ์ ภัทรา โสภณ, อดีตรัฐมนตรีว่าการกระทรวงศึกษาธิการ.

3. เพื่อศึกษาถึงปัจจัยพื้นฐานในการกำหนดจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาของ ไทย ภายหลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ดำเนินการวิจัยตามระเบียบวิธีวิจัยเชิงประวัติศาสตร์ โดยอาศัยข้อมูลจาก เอกสารและการสัมภาษณ์ นำมาศึกษา วิเคราะห์และเรียบเรียง เป็นวิทยานิพนธ์ตามลำดับขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาและรวบรวมข้อมูลจาก เอกสารชั้นต้น ได้แก่ เอกสารของทาง ราชการ รายงานการประชุม รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย คำแถลงนโยบาย ของรัฐบาล แผนการศึกษา หลักสูตรประถมศึกษาและเอกสารอื่นๆที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังศึกษาจาก เอกสารชั้นรอง ได้แก่ คำรา วิทยานิพนธ์ ผลการวิจัย บทความ ตลอดจนผลการประชุมสัมมนาที่เกี่ยวข้องกับการประถมศึกษา

2. ศึกษาจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาจากข้อมูลที่รวบรวมได้ในข้อ 1 เพื่อวิเคราะห์และสรุปว่า การประถมศึกษาที่มีจุดมุ่งหมายเพื่ออะไร และต้องการให้ ผ่านการศึกษาระดับนี้มีคุณสมบัติหรือคุณลักษณะอย่างไร

3. วิเคราะห์ความสอดคล้องของจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาใน เอกสารต่างๆคือในรัฐธรรมนูญ คำแถลงนโยบายของรัฐบาล แผนการศึกษา พระราช บัญญัติประถมศึกษาและหลักสูตรประถมศึกษา ที่ใช้อยู่ระหว่าง พ.ศ. 2475-2524 การ วิเคราะห์กระทำโดยนำคุณสมบัติที่กำหนดไว้ใน เอกสารต่างๆมา เปรียบเทียบในตาราง ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อควาจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ใน เอกสาร แต่ละฉบับมีสาระและใจ ความสอดคล้องสัมพันธ์กันหรือไม่ อย่างไร โดยอาศัยหลักการกำหนดจุดมุ่งหมายทาง การศึกษาที่ว่า การกำหนดจุดมุ่งหมายแต่ละระดับควรสอดคล้อง สัมพันธ์กัน ดังนั้นจุด มุ่งหมายของการศึกษาที่กำหนดไว้ใน เอกสารแต่ละฉบับ แต่ละช่วงสมัยจึงควรมีข้อ ความที่แสดง คุณสมบัติ เหมือนหรือคล้ายคลึงกัน

4. ศึกษาปัจจัยที่เป็นพื้นฐานในการกำหนดจุดมุ่งหมายของการประถม ศึกษาในช่วงสมัยต่างๆ จากจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้และข้อมูลที่ไต่จากการศึกษาสภาพ แวดล้อมทาง สังคม เศรษฐกิจ การ เมือง วัฒนธรรมและเทคโนโลยี ตลอดจนแนวคิด ทางการศึกษาที่เกิดขึ้นในแต่ละสมัย

5. สัมภาษณ์นักการศึกษาและผู้เกี่ยวข้องกับการประถมศึกษา ในเรื่อง จุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาในอนาคต และข้อมูลความเห็น เกี่ยวกับการประถมศึกษาในอนาคต เพื่อประกอบการพิจารณาวิเคราะห์

6. นำข้อมูลที่ได้จากการรวบรวม คนควา สัมภาษณ์และวิเคราะห์มา เรียบเรียง เขียน เป็นวิทยานิพนธ์แบบพรรณนาวิเคราะห์เชิงประวัติศาสตร์

คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย

1. การประถมศึกษา หมายถึง สิ่งทั้งหลายทั้งมวล ตลอดจนกิจกรรมและวิธีการที่มีอยู่ นำเข้ามาหรือจัดให้มีขึ้นในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ซึ่งเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานที่จัดให้เด็กทุกคนได้เข้าเรียน เมื่อมีอายุอยู่ในเกณฑ์บังคับตามพระราชบัญญัติประถมศึกษา

2. จุดมุ่งหมายของการประถมศึกษา หมายถึง แนวทาง ความคาดหวัง ในการจัดการศึกษาระดับประถมศึกษา ตลอดจนคุณสมบัติของผู้ได้รับการศึกษาในระดับนี้ซึ่ง เอกสารบางฉบับอาจใช้คำว่า "ความมุ่งหมาย" หรือคำอื่นๆที่คล้ายคลึงกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยเรื่องนี้มีขอบเขตเพียงการศึกษา วิเคราะห์จุดมุ่งหมายของการประถมศึกษา จากเอกสารทางราชการ ตั้งแต่ พ.ศ. 2475-2524 โดยพิจารณาจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ในหลักสูตรประถมศึกษาเป็นหลัก และพิจารณาจุดมุ่งหมายในแผนการศึกษา คำแถลงนโยบายของรัฐบาล รัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประถมศึกษาควบคู่กัน

2. การแบ่งช่วง เวลา เพื่อพิจารณาจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษา เฉพาะในคำแถลงนโยบายของรัฐบาลยุคหลักทศวรรษ เป็นเกณฑ์ โดยจัดแบ่งออกเป็น 5 ช่วงเวลา

ข้อจำกัดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้อาจให้รายละเอียดที่ไม่สมบูรณ์เท่าที่ควร เนื่องมาจากเหตุจำเป็นหลายประการคือ

1. ความไม่สมบูรณ์ของข้อมูลขั้นต้นบางรายการ เช่น หลักสูตรประถมศึกษาหรือ เอกสารการประชุมต่างๆที่ขาดหายและไม่ต่อเนื่องกัน นอกจากนั้นในการทำหลักสูตรแต่ละครั้ง คณะเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบมิได้เก็บคนฉบับดั้งเดิมหรือบันทึกการเสนอความเห็นในแต่ละครั้งไว้ จึงยากต่อการค้นหาสาเหตุ ที่มาของการกำหนดจุดมุ่งหมายแต่ละรายการ

2. ความจำกัดอันเนื่องมาจากเวลา เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้มุ่งค้นหาความจริงและแนวคิดย้อนหลังไปในช่วง 50 ปี นับจากเปลี่ยนแปลงการปกครองมาถึงปัจจุบัน จึงยากที่จะสืบค้นความจริงบางประการโดยอาศัยการสัมภาษณ์ เพราะนักการศึกษาและผู้เกี่ยวข้องกับการประถมศึกษาหลายท่านไม่อาจให้คำตอบที่ละเอียดลึกซึ้งได้

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

1. ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลพื้นฐานที่แสดงให้เห็นประจักษ์ถึงวิวัฒนาการในการกำหนดจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาของไทย

2. ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลที่บ่งชี้ถึงการกำหนดจุดมุ่งหมาย ตลอดจนความสอดคล้องและปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดจุดมุ่งหมายของการประถมศึกษาของไทย

3. ผลการวิจัยจะเป็นเอกสารที่สามารถใช้เป็นข้อมูลประกอบการค้นคว้าวิจัย ตลอดจนการพิจารณากำหนดจุดมุ่งหมาย ปรัชญาและนโยบายของการประถมศึกษาที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยในปัจจุบันและอนาคต